

До спеціалізованої вченої ради
Д 20.149.01 в Університеті Короля Данила
за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Є. Коновальця, 35

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію ГУМЕГИ Оксани Валеріївни на тему
«Реалізація цивільно-правових принципів
у процесі захисту прав інтелектуальної власності»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Актуальність теми дослідження. Реформа системи судоустрою в Україні в першу чергу спрямована на підвищення рівня судового захисту прав та охоронюваних законом інтересів громадян та інших учасників цивільних правовідносин. Особливо це стосується сфери інтелектуальної власності, яка останнім часом почала отримувати все більше уваги з боку держави. Прикладом цього може стати створення Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності», розробка та передання до Парламенту низки комплексних законопроектів щодо посилення захисту права інтелектуальної власності тощо.

Водночас, все це повинно відбуватись на ґрунтовній доктринальній основі, яка, як фундамент будь-яких змін, повинна створити потужну наукову основу для подальшого реформування відповідної галузі. Попри велику кількість наукових досліджень, що були виконані останнім часом в сфері інтелектуальної власності, переважна більшість зі них стосувались питань прикладних. В свою чергу питання реалізації принципів, як основних засад існування відповідної галузі права, в контексті захисту права власності ще не

було предметом ґрунтовних та глибоких наукових досліджень. З огляду на це, робота О.В. Гумеги заповнює цю нішу.

Дослідження питань реалізації цивільно-правових принципів у процесі захисту права інтелектуальної власності є також актуальним в контексті європейських прагнень України, оскільки виконане в повній відповідності із основними положеннями Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, та спрямоване на запровадження в Україні відповідності європейським стандартам у цій сфері.

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що дисертація О.В. Гумеги характеризується актуальністю, а її результати можуть бути цінними як для юридичної науки, так і для нормотворчої та практичної діяльності.

Дисертаційне дослідження О.В. Гумеги виконувалось згідно планів наукової роботи НДІ інтелектуальної власності НАПрН України в межах науково-дослідних робіт: «Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності» (РК № 0112U007757) та «Юрисдикційна форма захисту авторського права і суміжних прав» (РК № 0115U001911), а також відповідає основним положенням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженою постановою Президії НАПрНУ від 03.03.2016р., та в цілому відповідає напрямку заходів, здійснюваних в Україні в межах імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Оксани Валеріївни Гумеги є науково обґрунтованими, адже в роботі комплексно опрацьовано достатньо широкий спектр проблем, пов'язаних із визначенням суті та особливостей реалізації цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності в Україні, а також розробкою теоретичних висновків і пропозицій, спрямованих на удосконалення

національного законодавства у сфері цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності.

Авторкою правильно та чітко визначено об'єкт, предмет, методи, мету і задачі дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які були застосовані цілком обґрунтовано, що дозволило авторці дійти вірних висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед, у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням, спрямованим на визначення та розкриття особливостей реалізації цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності, в якій запропоновано теоретичні підходи та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства у цій сфері.

Авторкою зроблено низку висновків і пропозицій, які відрізняються науковою новизною.

Так, у роботі обґрунтовується висновок, що визначення особливостей реалізації цивільно-правових принципів у сфері інтелектуальної власності слід здійснювати через призму загальних підходів, вироблених теорією права. До відносин у сфері інтелектуальної власності застосовуються загальні принципи права, закріплені Конституцією України (у першу чергу принцип верховенства права), загальні принципи цивільного права та галузеві цивільно-правові принципи, закріплення яких у ст. 3 ЦК України свідчить про підтвердження законодавцем природного права як «першоджерела» цивільного законодавства.

Заслуговує на увагу положення авторки, що природним походженням зумовлюються й права інтелектуальної власності, в яких втілюється право людини на інтелектуальну, творчу діяльність.

Авторкою доведено, що специфіка розгляду судових спорів стосовно захисту прав інтелектуальної власності обумовлюється рядом факторів, зокрема: складнощами, які виникають у процесі збору доказів, що можуть підтвердити або спростувати наявність факту порушення права

інтелектуальної власності; залученням в якості відповідача органу державної реєстрації; виявленням джерела порушення прав інтелектуальної власності; можливістю у ряді випадків застосування паралельної охорони одного й того ж об'єкта інтелектуальної власності; відсутністю чітко визначеного механізму відшкодування збитків і методики розрахунку збитків тощо.

Важливими є пропозиції дисертантки щодо удосконалення положень Цивільного кодексу України та спеціального законодавства в сфері інтелектуальної власності тощо.

В дисертації наводяться аргументи й на удосконалення наукових суджень, теорій, положень.

Так, авторкою удосконалено положення цивільно-правової доктрини про зміст та характер принципу судового захисту цивільного права та інтересу, який для сфери інтелектуальної власності набуває додаткового значення.

Загалом у роботі зроблено низку висновків і пропозицій, викладених у новизні, висновках до розділів і загальних висновків до роботи, кожен з яких характеризується новизною.

Основні положення та зміст наукового дослідження. Слід відзначити, що авторкою обрано доволі ефективний та плідний за своїми результатами для дослідження відповідної проблематики методологічний підхід, а саме авторкою використовувались загальнонаукові методи: діалектичний, системно-структурний, історико-правовий, порівняльно-правовий, аналізу та синтезу, формально-юридичний та інші, які у своїй сукупності були застосовані для з'ясування сутності реалізації цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Дисертанткою проаналізовані доктринальні підходи та законодавче закріплення принципів цивільного права та визначенню особливостей реалізації принципів цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Авторкою досліджено значення правового принципу судового захисту цивільного права та інтересу у сфері інтелектуальної власності та

визначаються особливості реалізації принципу судового захисту цивільного права та інтересу у процесі захисту прав інтелектуальної власності.

Окрема увага приділена питанням розкриття закріплення принципів захисту прав інтелектуальної власності в Угоді ТРПС та європейському законодавстві та досліджуються питання їх реалізації в національному законодавстві та правозастовчій практиці.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження підтверджується проведеною дисертанткою з використанням різних науково-пізнавальних методів науковою роботою з опрацювання фахової літератури з тематики дослідження, аналізу цивільного законодавства, спеціального законодавства в сфері інтелектуальної власності, дослідження матеріалів судової практики з тематики дисертації (усього 292 найменування).

Дисертація виконана на основі критичного опрацювання авторкою робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвячені питанням реалізації цивільно-правових принципів та права інтелектуальної власності.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у 18 друкованих працях, у тому числі у 6 наукових статтях, серед яких 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 4 з яких – наукометричні, 1 стаття – у фаховому виданні іноземної держави, 1 стаття – в іншому виданні, а також в 11 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Теоретичне і практичне значення результатів цього дисертаційного дослідження полягає у можливості їх використання: *у науково-дослідній сфері* – для подальших досліджень актуальних проблем науки цивільного права, а також для продовження наукової розробки проблематики цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі через призму цивільно-правових принципів; *у законопроектній роботі* – під час внесення змін і доповнень до чинного Цивільного кодексу України та спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, при розробці актів законодавства, що визначають процедури діяльності Вищого спеціалізованого суду України з

питань інтелектуальної власності; у *правозастосовній практиці* – для застосування судовими органами, у першу чергу Вищим спеціалізованим судом України з питань інтелектуальної власності, норм національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, міжнародних угод, дія яких є обов'язковою для України, а також врахування практики ЄСПЛ, при обґрунтуванні судових рішень; у *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності», «Захист прав інтелектуальної власності», у процесі підготовки відповідних навчальних та навчально-методичних комплексів.

Зауваження та пропозиції за змістом дисертації. Окремі аспекти та положення дослідження є дискусійними і потребують додаткової уваги авторки.

1. Певний сумнів викликає позиція авторки закріпити принцип добросовісності на рівні спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності (с. 105-106 дисертації). Вважаємо, що таке розпорошення призведе до його нівелювання та є порушенням філософського принципу «лезо Оккама», за яким немає сенсу множити сутності без потреби.

2. Хотілося б, щоб авторка пояснила, у чому вона вбачає рівень наукової новизни, який запропонований вперше, щодо свого твердження, відповідно до якого «окрім принципів, закріплених статтею 3 ЦК України, на сферу інтелектуальної власності поширюють свою дію принцип поваги до прав людини; принцип рівності; принцип поєднання інтересів особи та суспільства, який реалізується у процесі пошуку балансу між приватними та публічними інтересами у сфері інтелектуальної власності; принцип недопущення здійснення цивільних прав, яке б суперечило їхньому призначенню». На думку опонента – це загально зрозумілі тези, які навряд чи слід було б виносити на рівень наукової новизни. Хоча можливо автор має своє власне бачення щодо цього твердження.

3. Авторка на сторінці 130 дисертації аналізуючи майбутню діяльність Вищого спеціалізованого суду України з питань інтелектуальної власності

зазначає, що «вже навіть зараз можна прогнозувати певні складнощі, що виникатимуть у діяльності даного суду при розгляді спорів, що виникають із порушення прав інтелектуальної власності, та які, здебільшого, обумовлюються приватноправовим характером прав інтелектуальної власності». Водночас цінність будь-якої роботи полягає не в констатації чи прогнозуванні проблематики, а наданні власних пропозицій щодо їх вирішення. Тому цікавою була б позиція дисертантки щодо визначення таких проблем, а, що головне, до підходів їх вирішення. Тому слід було б під час захисту це пояснити більш детально.

4. В дисертаційній роботі авторка переважною мірою розглядає особливості реалізації принципу судового захисту цивільного права і охоронюваного законом інтересу. Водночас, такий підхід, на нашу думку, суттєво збіднює саме дослідження, адже в перспективі законодавство передбачатиме низку інших, позасудових (адміністративних) способів захисту таких прав, медіаційних процедур, питань самозахисту тощо. Тому авторці слід було б більше уваги звернути і на цей аспект в межах теми, що розглядається нею.

5. Автор пропонує певні зміни та доповнення до чинного законодавства. Це все, безумовно, заслуговує на схвалення. Водночас, хотілося б почути оцінку автором останніх законопроектів, які були розроблені Кабінетом Міністрів України та передані на розгляд Верховної Ради України та стосуються питань реалізації принципів цивільного права, зокрема в частині колективного управління авторськими правами, зміни до законодавства про авторське право та суміжні права, патентного законодавства тощо. Адже саме активна позиція науковців в частині законопроектної роботи є важливою складовою наукового дослідження.

Загальний висновок по дисертації. Дисертація Гумеги Оксани Валеріївни на тему «Реалізація цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності» є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові, самостійні, науково обґрунтовані

результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного права задачі, а саме визначенню та розкриттю особливостей реалізації цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності. Особливо в роботі запропоновано дієві теоретичні підходи та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства у цій сфері. Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином були відображені у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані авторкою дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікації основних положень дисертацій на здобуття наукових ступенів у фахових виданнях.

Зміст автореферату повною мірою відображає структуру, хід дослідження, основні положення і висновки підготовленої авторкою дисертації. Автореферат не містить положень, які не увійшли до основного змісту дисертації.

Авторкою опрацьовано значну кількість вітчизняної та іноземної фахової літератури з теми дисертації. Існуючі в юридичній літературі теоретичні положення, що стосуються досліджуваної теми, були дисертанткою належним чином критично проаналізовані та на цій основі зроблені пропозиції з удосконалення чинного законодавства.

Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених авторкою у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. З огляду на викладене, дисертаційна робота Гумеги Оксани Валеріївни є завершальною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Підсумовуючи вищезазначене, стверджуємо, що дисертація Гумеги Оксани Валеріївни на тему «Реалізація цивільно-правових принципів у процесі захисту прав інтелектуальної власності», що подана на здобуття її

авторкою наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам Порядку присвоєння наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а саме дисертантка – Гумега Оксана Валеріївна, за результатами публічного захисту, заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
член кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна**

Р.О. Стефанчук

Handwritten signature in blue ink, likely of the official reviewer R.O. Stefanchuk.